

MOBİL ENERJİ SANTRALLERİ KONUSUNDA ODAMIZ GÖRÜŞÜ

Dünyada ve ülkemizde 1980'li yıllardan beri uygulanan ekonomik ve siyasal politikalar sonucu ortaya çıkan manzara daha fazla işsizlik, yoksulluk ve açlık olmuştur. Uluslar arası tekeller ve bunların küresel örgütleri olan IMF, DB ve DTÖ gibi finans kuruluşlarının dayattığı tek yanlı ve alternatifleri reddeden serbest pazar ekonomisi uygulamaları egemenlerin krizini çözmeye yetmiyor. Yaşanan krize bağlı olarak kapitalizmin uzun yıllar sonra, dünya çapında genel bir ekonomik bunalıma girildiğinin sinyallerini vermesi ile birlikte, dünyanın emperyalistler arası paylaşımında statik bir denge hali oluşmaya başladı. AB (Avrupa Birliği) ekonomisinden sonra Japonya ve ABD ekonomisinde de büyüme durdu. Japonya Uzak Asya'daki egemenliğini askeri/politik bakımdan güçlendirmeye çalışıyor. ABD (Amerika Birleşik Devletleri) Körfez ve Balkan operasyonlarıyla bir kez daha bölgede ele geçirdiği üstünlüğü diğer güçlerin baskılamasıyla istediği hızda yaygınlaştıramıyor. Rusya Çin'le oluşturduğu Şanghay ittifakı ile, enerji yatağı Ön Asya ve Kafkasya'daki geleneksel egemenliğinden vazgeçmek istemiyor ve dördüncü güç olarak AB (Avrupa Birliği), ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve Japonya'ya karşı meydan okuyor. Bu süreçte egemen güçler; uluslar arası sermayenin önündeki engelleri kaldırmaya ve özelleştirme olarak tanımlanan neo-liberal politikalarla açmaya çalışırken Irak ve Afganistan örneğinde olduğu gibi açık askeri işgal yöntemlerini de kendilerinde hak olarak görmekte. Geline yüzyılda Emperyalistler arası ilişkide Enerji ve Enerji Kaynaklarının en önde gelen unsurlardan biri olduğu açıktır. Ancak uluslararası ilişkilerin dinamiklerini, enerji kaynakları üzerindeki rekabet gibi tek bir değişkenle açıklamaya kalkmak hatalı olur şüphesiz. Ancak en genel verilere bile şöyle kaba bir bakış, önümüzdeki 20-30 yıl içinde hem genel uluslar arası ilişkiler alanında hem de ABD dış politikasının öncelikler listesi içinde enerji jeopolitiğinin ağırlığının giderek artacağını göstermektedir.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız yönelimler doğrultusunda egemen güçler; ekonomik ve siyasi ihtiyaçları için ülkemize IMF ve Dünya Bankası politikaları çerçevesinde kamu hizmetleri alanlarının terk edilerek, özel şirketlere devri için özelleştirme uygulamalarının hayata geçirilmesini dayatmaktadır. Uluslar arası tekellerin ve uluslararası sermayenin ihtiyaçları açısından stratejik, dinamik ve karlı bir özellik taşıyan Enerji sektörü bu uygulamalardan en çok etkilenen alanların başında gelmektedir. Bu süreçte sektörde yaşanan çok başlılık ve yönetim krizi ülkemizi önce suni bir enerji krizi eşiğine getirmiştir. Daha sonra çıkarılan Elektrik Piyasası Yasası ile sektördeki kamu denetimi ve merkezi planlama ortadan kaldırılarak, sektör tamamen tekellerin kar alanına dönüştürülmüş ve bu yasa ile de güvence altına alınmıştır. Enerji yönetiminin ulusal enerji kaynaklarının yetersiz olduğu, yatırım için finansmanın yeterli olmadığı iddia edilerek; Yap-İşlet-Devret (YİD) ve Yap-İşlet (Yİ) modelleriyle fahiş fiyatlarla yüzde yüz alım garantili sözleşmeler yapılarak TEAŞ borç batağına sürüklenmiştir. Dış kaynak gelecek bahanesiyle (Yİ) ve (YİD) sözleşmeleri, Anayasa'da değişiklikler yapılarak kamu denetimi dışına çıkarılmıştır.

2000 yılında enerji krizi olacağı gerekçe gösterilerek mobil (yüzer-gezer) santraller gündeme getirilmiştir. 5 Ekim 2000' de yayımlanan Kanun Hükmünde Kararnamede, TEAŞ Genel Müdürlüğünün; tespit edeceği güçte çalışacak yüzer-gezer elektrik santrallerini, belirleyeceği firmadan ihaleye çıkılmaksızın davet usulü ile en geç 1 Ekim 2001 tarihinde işletmeye alınmak üzere yurtiçinden ve yurtdışından (Hazine ve DPT izni olmaksızın) uygun bedelle kiralayabileceği ve hizmet alımı yoluyla işletebileceği hükümleri yer almaktadır.

Bu KHK'nin yayımından 5 gün önce 29 Eylül 2000'de Gayri Sıhhi Müesseseler (GSM), Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED), Su Kirliliği Kontrol, Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliklerindeki değişiklikler yapılarak Resmi Gazete'de yayınlandı.

Çevresel Etki Değerlendirilmesi (ÇED) Yönetmeliğine eklenen geçici 6. madde şöyledir:

Mobil (yüzer-gezer) santraller ve bu santrallerin enterkonnekte şebekeye bağlantısını sağlayacak enerji iletim hatları, santrallerde kullanılacak petrol, petrokimyasal veya kimyasal ürün depoları ile limanlar, iskeleler ve rıhtımlara ilişkin faaliyetlere bu yönetmelik hükümleri 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmaz.

Bu geçici madde ile söylenmek istenilen şudur: Mobil santraller 2002 yılına kadar çevreyi kirlitebilirler. O tarihten sonra da inşa edilmiş olduğundan, söktürülemezler.

Yapılan bu değişiklikler Anayasanın "Hukuk Devleti" ilkesine de aykırıdır. Yönetmeliklere Anayasa'ya aykırı bazı maddeler eklenerek hukuk delinmekte, insan ve çevre sağlığına dair elde edilmiş bütün haklar ve çevresel değerler yok sayılmaktadır.

Anayasamızın 56. maddesinde "Sağlık ve çevrenin korunması başlığı altında" Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamak hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir" hükmü yer almaktadır.

Bugüne kadar işletmeye geçen, ihalesi yapılan gezer santrallere ilişkin teklifler aşağıda belirtilmiştir:

Santral Adı	İşletecek Firma	Kurulu Gücü	Teklif (cent/kwh)
(*) Hakkari	Aksa Enerji	30 MW	14,85

(*) İdil	İdil Enerji	30 MW	10,98
(*) Silopi	Karadeniz Enerji	60 MW	10,25
(*) Van	Ener power	20 MW	8,9
Esenboğa	Aksa Enerji	40 MW	6,59
(*) Siirt	Koni İnşaat	20 MW	6,57
Isparta	İçtaş-Mobil Enerji	20 MW	6,59
(*) Mardin	Rasa	20 MW	6,49
Kırıkkale	Gama-Barmek	130 MW	4,94
Batman	Pasiner-Fernas	100 MW	4,85
Samsun 1	Aksa Enerji	100 MW	
Samsun 2	Cengiz	100 MW	

(*) Faal

Toplam kurulu güçleri 670 (MW) olan 12 mobil santral kurulması için ihale yapılarak 5 yıl süreli Yap İşlet sözleşmeleri imzalanmıştır.

En çok 30 MW gücünde olması gereken mobil santraller 100 MW gücünde, sabit ve 5 yıllık sözleşmelerle çalıştırılarak yasa ve yönetmelikler hiçe sayılmıştır.

Son alınan bilgilere göre 100 MW'lık yüzer-gezer santrallerin kurulmasından şimdilik vazgeçilmiş olup, sadece Samsun'da ve Batman'da 100'er MW'lık fuel-oille çalışacak santrallere izin verildiği öğrenilmiştir.

Samsun ve Batman'a kurulacak santrallerle ilgili TMMOB Samsun İl Koordinasyon Kurulu ve Batman Oda Temsilcilikleri bu santrallerin yapımının bir an önce durdurulmasını isteyen basın açıklamaları yapmışlardır.

Fuel-oil, doğal gaz ve motorinle çalışabilen bu santraller ABD, İsveç, İngiltere ve Norveç firmaları tarafından üretilmektedir. İhaleyi kazanan firmalar, sözkonusu ülkelerdeki üretimi sona ermiş yüzer santral ekipmanlarını sökerek Türkiye'de belirlenen yerlerde kurarak üretim yapmayı planlamışlardır.

Bu santrallerde kullanılacak olan 6 no'lu fuel-oilin kalorifer yakıtı olarak bile kullanılması yasaklanmıştır. TÜPRAŞ tarafından üretilen fuel-oilde % 3-4 oranında kükürt bulunmaktadır. Çevre ve insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen kükürtdioksit (SO₂) ve azot oksit (NOX), bu santrallerden çıkan egzoz gazında, belirlenen emisyon değerinin çok üzerindedir.

Çevre mevzuatımızdaki Hava Kalite Yönetmeliğine göre Yakma Isı gücü 50 MW ve üzerinde olan tesislerde oksijen miktarı yüzde üç esas alınan baca gazlarında azot dioksit (NO₂) emisyonunun 800 mg/m³ ve kükürtdioksit (SO₂) emisyonunun 1700 mg/m³ değerlerini aşamayacağı açık olarak belirtilmiştir.

100 MW'lık santrallerde üretim için harcanan yakıt 500-550 ton/gün 'dür. Toplam bacagazı miktarı 558 000 m³/saat civarındadır. Kükürt dioksit miktarı minimum 5950 mg/m³tür. (Mevzuata göre bu değer 1700 mg/m³ değerini aşamaz) Azot oksit (NOX) gazları ise 3300 mg/m³ civarındadır. (Mevzuata göre 800 mg/m³ değerini aşamaz). Bütün bunların sonucunda saatte 3750 kg civarında kükürtdioksit gazı ve saatte 2000 kg civarında Azotoksit gazı atmosfere bırakılmaktadır.

Aritma tesisi olmadan bu santrallerin çalıştırılması tam bir çevre felaketi anlamına gelmektedir.

ABD Enerji Bakanlığının bilgi kuruluşu olan EİA tarafından derlenen yakıtların karşılaştırmalı emisyonlarını gösteren tablolar aşağıdadır:

Tablo 1- Küresel ısınmaya yol açan karbondioksit için elektrik üretimi sırasındaki karşılaştırmalı emisyonlar

Yakıt	Üretilen kwh başına salınan CO ₂ (pount)	Üretilen kwh (1995) milyar	Salınan CO ₂ toplam üretim (milyar ton)
Kömür	2,12	1653	1754
Doğal gaz	1,34	268	180
Petrol	1,96	56	55
ABD Ortalama yakıt karışımı	1,33	1995	1991
Rüzgar	0	3	0

Tablo 2- Asit yağmuruna yol açan kükürdioksit için elektrik üretimi sırasında karşılaştırılmalı emisyonlar.

Yakıt	Üretilen kwh başına salınan SO ₂ (pount)	Üretilen kwh (1995) milyar	Salınan SO ₂ toplam üretim (milyar ton)
Kömür	0,0136	1653	11260
Doğalgaz	0,000007	268	1
Petrol	0,0123	56	345
ABD Ortalama yakıt karışımı	0,0078	2995	11608
Rüzgar	0	3	0

Tablo 3- Asit yağmuru ve duman oluşumuna yol açan azotoksit için elektrik üretimi sırasında karşılaştırılmalı emisyonlar

Yakıt	Üretilen kwh başına salınan NOx (pount)	Üretilen kwh (1995) milyar	Salınan NOx toplam üretim (milyar ton)
Kömür	0,0079	1653	6514
Doğalgaz	0,0046	268	614
Petrol	0,0036	56	102
ABD Ortalama yakıt karışımı	0,0048	2995	7233
Rüzgar	0	3	0

Tablo 4- Yakıt türlerine göre maliyetler

Yakıt	Maliyet(cent/kwh)
Kömür	4,8-5,5
Gaz	3,9-4,4
Hydro	5,1-11,3
Biomass	5,8-11,6
Nükleer	11,1-14,5
Rüzgar	4,0-5,0 (Yeni teknoloji ile 3,0'a inmiştir)

Ülkemizdeki rüzgar, güneş gibi alternatif enerji kaynakları varken; insana, çevreye son derece zararlı yakıtlar kullanılarak enerji üretiminde ısrar edilmesini anlamak mümkün değildir.

2001 yılında enerji krizi olacağı savı (mobil santraller için de gerekçe olarak sunulan) doğru çıkmamıştır. Nisan 2002 itibarı ile kurulu güç 29.000 MW, puant değer (yıl içerisinde ulaşılan maksimum tüketim değeri) ise 19.500 MW'dır. Yıllık brüt tüketim son iki yıl içinde sabit kalarak 125.000.000.000 kwh olarak gerçekleşmiştir. Bu yılın sonlarına doğru özel kuruluşlara ait Yap İşlet projeleriyle 6000 MW'lık bir kurulu güç devreye girecektir. Bu durumda elektrik enerjisi arzında fazlalık oluşacaktır.

Bu konuda, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), biri 30 Haziran 1999 da, diğeri 11 Ekim 1999'da olmak üzere Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na iki uyarı yazısı yazmıştır. Bu yazılarda özellikle dikkat çeken nokta şudur: Sizler öylesine kontrolsüz imtiyazlar veriyorsunuz ki bu imtiyazlar sonucunda Türkiye önümüzdeki 10 yıl içerisinde enerji fazlasıyla karşılaşacaktır.

Yapılan sözleşmeler 5 yıl süreli ve yüzde yüz alım garantili olduğu ve elektrik enerjisinin depo edilemezliği düşünüldüğünde ortaya çıkacak tablo çok vahim olacaktır.

Sonuç olarak:

- Mobil santraller çevre kirliliği yaratacaktır.
- Enerji arzında fazlalık vardır, mobil santrallere gereksinim yoktur. Bu projeler iptal edilmelidir.
- Ulusal enerji politikaları oluşturulmalı, stratejik uzun vadeli planlama kapsamında toplumsal

maliyetler de gözetilerek, tarihsel ve doğal zenginliklerimize zarar vermeyecek şekilde kurulmaları kaydıyla hidrolik, güneş, jeotermal, rüzgar vb. yenilenebilir, doğal enerji kaynaklarına dayalı projeler hayata geçirilmelidir.